

Remissyttrande

Ärendenummer NV-10453-22

2025-12-22

Naturvårdsverket

registrator@naturvardsverket.se

markus.olsson@naturvardsverket.se

Yttrande över Naturvårdsverkets riktlinjer för beslut om skyddsjakt på hjorddjur

Sveriges Jordägareförbund (härefter Förbundet) har inbjudits att yttra sig över yttrande över Naturvårdsverkets riktlinjer för beslut om skyddsjakt på hjorddjur. Ärendenummer NV-10453-22

Ståndpunkter

- Förbundet är positiv till Naturvårdsverkets bedömning att allmän jakt samt jakt inom ramarna för rådande älg- och kronhjortsförvaltning är förstahandsvalet för att reglera viltstammar av hjorddjur och på så sätt minska risken för skador.
- Förbundet tycker det är positivt med tydliga riktlinjer för enhetlig och likriktad bedömning. Dock är vägledningen väl omfattande och föreslås kortas och bli mer kortfattad och lättolkad.
- Förbundet välkomnar generösa och goda möjligheter till skyddsjakt på eget initiativ så beslut för att minska skada kan fattas av markägare och jakträttsinnehavare lokalt utifrån rådande behov och förutsättningar.
- Förbundet föreslår att Naturvårdsverkets vägledning förtydligas genom att viltförvaltningen ska eftersträva balans mellan principerna bevara, begränsa och bruka.
- Äganderätten är central i viltförvaltningen vilket måste förtydligas i utredningen.
- Med anledning av översyn av jaktlagstiftningen, anser Förbundet, att Naturvårdsverket ska invänta eventuell implementering från utredningens förslag innan myndigheten går vidare med att besluta om dessa riktlinjer för beslut om skyddsjakt på hjorddjur.
- Det är av högsta vikt att hitta en definition av vad som avses som skada samt verktyg och modeller som kan mäta och värdera skadornas omfattning och ekonomiska värde.

Särskilda kommentarer

Äganderätten

Med äganderätten följer jakträtten och möjligheten till skydd av egendom. Rätten att jaga samt skydda egendom för skada med stöd av jaktlagstiftningen har sin rättsliga grund i äganderätten. Detta måste tydliggöras i vägledningen och vara centralt i arbetet med myndigheternas arbete med jakt och viltförvaltning.

Naturvårdsverket skriver i vägledningen om markägarens ansvar, men behöver under samma kapitel förtydliga markägarens rättigheter.

Det är av största vikt att äganderättens juridiska principer tydliggörs i vägledningen som en av de viktigaste grundpelarna för en långsiktig och välfungerande viltförvaltning.

Balans mellan helhetsperspektiven bevara, bruka och begränsa

Viltförvaltning ska utgå ifrån att balansera de tre helhetsperspektiven bevara, bruka och begränsa. Det är en förutsättning för en långsiktig och hållbar viltförvaltning i balans mellan intressen och värden, både ekonomiska och biologiska.

Alla tre perspektiv är i grunden lika viktiga och ska balanseras mot varandra i genomförandet av viltförvaltningen, både hos privata aktörer och myndigheter. Inte minst vid bedömningen om det föreligger lagstöd för skyddsjakt, både på enskilt initiativ eller efter beslut hos berörd myndighet. För att kunna göra det på ett rättvisande sätt så måste samtliga parter ha tydliga instruktioner om att alla tre perspektiv är lika viktiga och ha tillgång till faktabaserade underlag för att fatta välgrundade beslut.

Förbundet föreslår att Naturvårdsverket förtydligar i vägledningen att balans ska eftersträvas utifrån dessa tre grundperspektiv och att de ska beaktas vid bedömning och beredning av skyddsjaktbeslut.

Vad är ansvarstagande viltförvaltning?

Naturvårdsverket refererar i vägledningen till 4 § jaktlagen och skriver att viltskador ska i grunden minimeras genom en ansvarstagande viltförvaltning.

Naturvårdsverkets inledande tolkning av 4 § jaktlagen kan bidra till en uppfattning att i de områden det förekommer viltskador brister ansvaret i viltförvaltningen. Det är en förenklad och olycklig tolkning som kan bidra till ökad polarisering i frågan om ansvar och skuld.

Förvaltningen av hjortdjur är komplex. I synnerhet i de områden där det förekommer upp till sex olika klövviltsarter i landskapet. Kunskapen om hur dessa arter påverkar varandra och landskapet i helhet samt jordbruk och skog i synnerhet är generellt låg.

Viltets påverkan och skadors orsak och uppkomst påverkas av en rad ständigt föränderliga biologiska processer.

Skador som uppkommer behöver inte vara resultatet av en ansvarslös viltförvaltning. Det uppkommer skador i områden där det arbetas aktivt med reglering av viltpopulationer och skadeförebyggande åtgärder i syfte att minska skador.

Förbundet ställer sig resolut bakom 4 § jaktlagen men anser att Naturvårdsverkets ordval och tolkning av 4 § jaktlagen är olämpligt och bör tas bort eller ändras till lagens rätta ordalydelse.

Vad är skada?

Naturvårdsverket skriver att, *Den nivå av skada som kan leda till att skyddsjakt medges bör på ett tydligt sätt överskrida den generella skadenivån eller medelnivån inom ett visst område. Nivån för sådan skada som berättigar till skyddsjakt kommer därför att variera beroende på hur medelnivån varierar över riket.*

Grunden för att bedriva skyddsjakt enligt lagstiftningen är idag för att förhindra allvarlig skada. Dock finns det ingen definition eller vägledning vad som avses med allvarlig skada kopplat till denna lagstiftning och sammanhang. Förbundet anser att det behövs fastställas en definition på vad som avses med allvarlig skada som stöd för när skyddsjakt, både från myndighetsbeslut samt utifrån enskilds initiativ, enligt lag får bedrivas. Nuvarande skrivning kan i extremfallet tolkas som att enbart förekomsten av klövvilt i jord- eller skogsbruksmark leder till skada och därmed motiverar skyddsjakt.

Vid allmänjuridisk bedömning av skador på egendom utgås från att skadeståndets storlek ska motsvara värdet på den egendom som förstörts. Ett liknande resonemang behöver utvecklas för skador orsakade av vilt. Skada som grund för skyddsjakt behöver ställas i relation till skadans inverkan på jord- och skogsbrukets avkastning samt vilken omfattning/värde på skada som ska anses vara acceptabel eller oacceptabel.

I lagstiftningen används olika begrepp och formuleringar avseende skada. Det finns formuleringar som *risk för skada*, *orsakar skada*, *riskerar orsaka skada*, *allvarlig skada*, *förhindra skada*, mfl. Det föreligger ett stort behov av att ensa och använda samma terminologi avseende skada.

Det bör tydligare framgå i vägledningen hur bedömning ska ske i varje enskilt fall och hur den ska gå till väga samt vad den ska innehålla.

Inventering av viltskador

För att kunna göra bedömningar om lagstöd till skyddsjakt föreligger måste skador kunna mätas genom inventeringar för ändamålet lämplig skalnivå. Inom jordbruket finns idag ingen formellt vedertagen metod för inventering av viltskador.

Naturvårdsverket fick 2022 i uppdrag av regeringen att ta fram en standardiserad metod för att inventera vildsvinsskador i jordbruket. Naturvårdsverket har tillsammans med Sveriges lantbruksuniversitet utvecklat en sådan metod.

Metoden behöver dock driftsättas och göras tillgänglig för myndigheter, markägare, lantbrukare och jägare för att kunna vara ett verktyg och stöd i den praktiska förvaltningen.

Förbundet föreslår att Naturvårdsverket framför behovet av att mäta skada i samband med bedömning av behovet för skyddsjakt samt genomförande av naturvårdsdirektiven.

Det finns generellt stora behov av att neutralt och med evidensbaserade metoder mäta skador orsakade av vilt.

Dokumentation av skador i fält

Det är mycket positivt att Naturvårdsverket föreslår i vägledningen att länsstyrelsen vid handläggning av en skyddsjaktsansökan ska dokumentera skadeläget i fält och om möjligt ska det utföras av en besiktningsperson som på uppdrag av myndighet besöker berörda fastigheter. Denne besiktningsperson föreslås även bedöma vilka djur som faktiskt är skadegörande.

Problemet med den vägledningen är att de allra flesta länsstyrelser inte har resurser till den typen av dokumentation och därmed blir vägledningen verkningslös. Det är därför extra viktigt att Naturvårdsverket, i samband med utformningen av vägledningen, synliggör behovet av den typen av resurser till länsstyrelsernas uppdragsgivare i syfte att fatta rättssäkra beslut.

Hur skador av vilt kan förebyggas - annan lämplig lösning

Skyddsjakt är en åtgärd som tillfälligt kan minska viltskador. Skadeförebyggande insatser i form av skrämsel eller andra åtgärder som minskar viltets vilja att uppehålla sig vid skadekänsliga områden bör i högre grad beaktas och underlättas.

Ni skriver att sammanfattningsvis syftar riktlinjerna till att ge förbättrade förutsättningar för:

- *länsstyrelsens handläggning av skyddsjaktsansökningar,*
- *skadedrabbades möjlighet att informera sig om regelverket inför en*
- *ansökan om skyddsjakt, samt*
- *minskade viltskador till följd av beslut om skyddsjakt.*

Under dessa punkter framförs inte att skadeförebyggande åtgärder är en del av åtgärderna för att minska skador orsakade av vilt vilket bör tydligare framgå i vägledningen.

Vägledningen bör tydligare innehålla de olika möjligheter som finns för skyddsjakt på enskilda initiativ samt tydligare beskriva olika skadeförebyggande åtgärder.

Det kan vara olika former av skrämsel, men bör även föreslå att undantag från *lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter* och kontrollerat störa vilt kontrollerat med lös hund är en effektiv metod. Likaså bör tillstånd att använda drönare autonomt beviljas i syfte att minska risken för skador orsakade av hjortdjur.

Skador i skog - annan lämplig lösning

Naturvårdsverket skriver under kapitel 5.3 att *skador på skog behöver i första hand förebyggas inom ramen för den gällande älg- eller kronhjortsförvaltningen*.

Förbundet menar att hjortdjur som inte omfattas av älg- eller kronhjortsförvaltningen, såsom rådjur och dovvilt också kan orsaka skada på skog och att det tydligare bör framgå i vägledningen.

Vägledning för hjortdjur eller vilt?

I vägledningens löpande text omnämns på vissa platser specifikt hjortdjur och i vissa delar vilt.

Det vore bra att välja att vara konsekvent vilken benämning man väljer då vägledningen endast omfattar hjortvilt och det kan därmed bli förväxlingar om begreppet vilt används.

Lämpligen görs ett förtydligande i vägledningens ingress.

Skyddsjaktens syfte och tillämpning

Förbundet tillstyrker Naturvårdsverkets ställningstagande om att skyddsjakt bör tillämpas som en akut, lokal och tillfällig åtgärd som främst syftar till att skrämman undan övriga djur än de som fälls, eller, om det är det fällda djuret ensamt som har orsakat skadan, ta bort en problemindivid. I normalfallet ska skyddsjakten inte vara beståndsreglerande eftersom den regleringen omhändertas av den ordinarie förvaltningen under den tid viltet normalt får jagas.

Förbundet anser att det finns behov av att utveckla i vägledningen vad som avses med akut, lokal och tillfällig åtgärd.

Möjligheter för speciella situationer

Under stycke 8.1 i vägledningen beskriver Naturvårdsverket förutsättningar och genomförande av skyddsjakt med stöd av 7 § jaktlagen.

Det är en skyddsjakt som ger myndigheten rätt att utse andra att vistas, färdas och skjuta vilt på annans mark, vilket är ett mycket stort intrång i äganderätten.

Vid den typen av beslut måste föreligga synnerliga opartiska, tydliga och väldokumenterade fakta som underbygger och styrker behovet av den aktuella skyddsjakten. Utöver det så måste det tydligt kunna framställas att den beslutade skyddsjakten kommer att ha avsedd effekt för ändamålet, både på kort och lång sikt. Det måste liksom kunna styrkas hur berörda fastigheter som omfattas av skyddsjakten måste ingå och vad de enskilt har för påverkan på den uppkomna situationen.

En skyddsjakt med stöd av 7 § jaktlagen har även stora säkerhetsmässiga aspekter att ta hänsyn till i förhållande till annan skyddsjakt som bedrivs av den aktuella fastighetens ägare eller jakträttsinnehavare. Detta måste, utöver vad som beskrivits ovan, tydliggöras i vägledningen.

Vägledningen måste även, på ett mycket tydligare sätt, beskriva att beslut med stöd av 7 § jaktlagen behöver föregås av en omfattande, lång och tydlig dialog där berörda fastighetsägare ges möjlighet att vidta lämpliga åtgärder för att minska den skada eller olägenhet som skyddsjakten utifrån 7 § jaktlagen ger stöd för.

Naturvårdsverket skriver i samma stycke att när skyddsjakt på myndighetsinitiativ genomförs är det viktigt att den bedrivs så effektivt som möjligt, exempelvis kan jakt bedrivas från motordrivna fordon, termiska riktmedel samt drönare användas.

Förbundet menar att det vore lämpligare att steget innan skyddsjakt fattas med stöd av 7 § jaktlagen är att ge berörda markägare och jakträttshavare de utökade hjälpmedlen så att de själva ges möjlighet att minska skadornas omfattning.

Avslutningsvis avstyrker Förbundet förslaget om att eftersöksjägare godkända av Nationella viltolycksrådet bör delta vid denna typ av jakt. Det finns inga stöd för att dessa har rätt kompetens för att bedriva skyddsjakt utifrån dessa särskilda behov. Vägledningen bör inte så detaljerat föreslå vissa grupperingar att utföra den typen av skyddsjakt.

Översyn av jaktlagstiftningen pågår

Naturvårdsverket nämner själva i vägledningen att det pågår en översyn av Jaktlagen och Jaktförordningen och i det s.k. *Jaktlagsutredningen* och att det kan komma att påverka förutsättningarna för innehåll i vägledningen.

Med anledning av översyn av jaktlagstiftningen, anser Förbundet, att Naturvårdsverket ska invänta eventuell implementering från utredningens förslag innan myndigheten går vidare med att besluta om dessa riktlinjer för beslut om skyddsjakt på hjortdjur.

Kommunikation och kompetensutveckling

Naturvårdsverkets riktlinjer vänder sig i huvudsak till länsstyrelsens personal som ska göra avvägningar vid beslutsfattande kring skyddsjakt, men skriver ändå att allmänheten kan genom att ta del av riktlinjerna få en tydligare bild av förutsättningarna för skyddsjakt på hjortdjur i olika situationer.

Det råder ett stort behov av att öka kunskapen, om både möjligheterna, och grundläggande villkor och etiska förhållningsregler som omfattas vid skyddsjakt. Både vid skyddsjakt utifrån enskilda initiativ och med stöd av beslut från länsstyrelsen.

Förbundet föreslår därför att Naturvårdsverket tar fram en populärversion om skyddsjakt efter klövvilt som i huvudsak riktar sig till markägare och jägare i allmänhet.

För Sveriges Jordägareförbund

Carl Kuylenstierna
Ordf. Viltbrukskommittén

Johan Varenius
Sakkunnig jordbruk & vilt

Sveriges Jordägareförbund representerar större privata markegendomarna i Sverige. Förbundets medlemmar skapar nytta för människor och miljö genom ett långsiktigt förvaltande av förnyelsebara naturresurser. Vi erbjuder ett helhetsperspektiv på modernt landsbygdsföretagande då medlemmar ofta bedriver lant-, skogs- och energiproduktion i större skala på samma fastighet. Genom stärkt landsbygdsföretagande och äganderätt vill vi utveckla näringslivet på den svenska landsbygden.